

Het Bestuur noodigt de Leden met hun Dames vervolgens uit tot deelneming aan een bezoek aan het **Museum van Nieuwe Religieuze Kunst** op Zaterdag 20 October a.s. des namiddags om half drie uur. De conservator Dr. J. J. Timmers zal het gezelschap rondleiden en voorlichten.

Den leden wordt verzocht bijeen te komen in den hof van het St. Catharijneconvent aan de Lange Nieuwstraat, waarin het Museum gevestigd is.

REMEDIE TEGEN DOLLEHONDSBEET; EEN BILTSCHER SPECIALITEIT.

In het Maandblad van 1 December 1942 vermeldt onze redacteur een geval van hondsdolheid, dat Jacob Bicker Ray in zijn Dagboek ¹⁾ als volgt beschrijft:

28 Februari: „Is de portier van 't gasthuys, die van een dolle hond gebeeten was, dat hij egter niet estimeerde, schoon hem andere mensen rieden daarvoor die remedie van de Bildt te gebruiken, als een disparaat dol mens gestorven”.

Dit gebeurde in 1771 en het is niet het eenige geval van dien aard, dat het Dagboek ons mededeelt. In 1750 was Monsr. Bouer, een kastenmaker, door zijn hondje, dat plotseling dol was geworden, gebeten. Eenige dagen later was ook hij dol geworden en ellendig gestorven ²⁾.

Op 30 Mei van het volgend jaar werd met permissie van de Regeering een kind, dat door een dollen hond gebeten was en door vele doctoren voor ongeneeslijk was verklaard, „gesmoort”. ³⁾ Tenslotte vinden wij onder het jaar 1765 een notitie, dat op den Nieuwendijk een kruier en een kind „rasend dol” zijn gestorven door den beet van een dollen hond. Op last van de Regeering was al het beddegoed, huisraad, enz. getaxeerd en de waarde vergoed, waarna alles bij Zeeburg werd verbrand. ⁴⁾

Behalve de gegevens van Bicker Ray zijn er nog voldoende andere aanwijzingen om te mogen aannemen, dat hondsdolheid in vroeger tijden meer voorkwam dan tegenwoordig, terwijl de aard, de verschijnselen en de gevaren dezer ziekte in het volksgeloof en de fantasie van de eenvoudigen van geest ongetwijfeld een vruchtbaren bodem vonden voor het ontstaan van de meest merkwaardige remediën. Het dol worden door besmetting was iets, dat door zijn geheimzinnigheid en afschrikwekkendheid sterk moest spreken tot onze voorouders met hun minder verdorven gevoel voor romantiek.

Uit het eerste citaat uit Bicker Ray's Dagboek blijkt, dat in 1771 het remedie van De Bilt tegen dollehondsbeet in Amsterdam algemeen bekend was. Al was het slachtoffer in casu zoo onverstandig het niet te gebruiken, uit de wijze, waarop het middel wordt ge-

noemd, valt te lezen, dat het accepté was en door den schrijver als bekend wordt verondersteld. Een gelijksoortige vermelding van deze Biltsche specialiteit vond ik in een ander geschrift, dat in tijd noch plaats van herkomst eenige verwantschap vertoont met het hiervoor genoemde. In 1840 verscheen van de hand van B. Gewin, die zijn boek schreef onder het pseudoniem Vlerk, „Reisontmoetingen van Joachim Polsbroekerwoud en zijne vrienden.” De schrijver was in Leiden een vriend en studiegenoot van Nicolaas Beets en Hasebroek. In het genoeglijke reisverhaal van Gewin wordt ons een bezoek beschreven van Pols en zijn vrienden aan het kasteel Chillon bij Montreux, aan het eind van welke bezichtiging de hoofdpersoon door een „allervervaarlijkste bulhond” in den arm wordt gebeten, voor welk feit Chillon in belangwekkendheid het veld moet ruimen. Er wordt uitvoerig gedelibereerd of de hond al of niet dol was, waarna het volgende gedeelte van den tekst voor ons onderwerp van belang is.

„Ik weet wel, dat ik nog niet dol ben”, ging Pols voort, en zich „vermannende, voegde hij er pijnlijk glimlachende bij „en ik weet „wel, dat ik er niet razend van zal worden; maar zou je hier niet „gens van die Biltsche dranken kunnen krijgen? dat kan toch „nooit kwaad”.

„Het viel evenwel den vrienden zeer moeilijk om aan dezen „wensch van Pols te voldoen, daar de gevraagde drank tot die „soort van geheime geneesmiddelen behoort, wier uitwerking, volgens de verklaring der erfelijke eigenaars, allerheilzaamst is, „maar die zeker, indien men, aan de inspraak der algemeene „menschlievendheid gehoor gevend, ze algemeen bekend maakte, „die heilzame kracht zouden verliezen.”

Wij mogen de leuke opmerking in de laatste alinea natuurlijk niet al te zwaar laten wegen, maar zij wijst er anderzijds wel op, dat de Biltsche remedie omstreeks 1840 reeds niet meer algemeen au sérieux werd genomen.

In het Sticht blijkt het geloof in den Biltschen drank dan nog steeds aanhangers te vinden, zij het ook niet bij de autoriteiten. De Commissaris des Konings richt op 17 Januari 1853 een aanschrijving tot de gemeente-besturen in de provincie Utrecht, waarin hij op grond van diverse voorgekomen gevallen van hondsdolheid een 7-tal maatregelen aanbeveelt tegen het ontstaan en de verspreiding dier kwaal.⁵⁾ En de aanschrijving vervolgt dan: „Nog moet ik ter Uwer kennis brengen, dat, volgens het oordeel van erkende deskundigen, de zoogenaamde Biltsche drank als specifiek middel tegen dollenhondsbeet geen vertrouwen verdient; dat, bij alle verdachte, zelfs geringe verwondingen door honden, het onverwijld inroepen van de hulp eens deskundigen raadzaam is, en, in afwachting daarvan, het laten bloeden en reinigen der wonden met azijn, keukenzout-oplossingen en soortgelijke, door de

voorzigtigheid wordt geboden." Deze actie heeft waarschijnlijk aan onze Biltsche remedie den doodsteek toegebracht. Onder de oudste inwoners van De Bilt heb ik niemand meer kunnen vinden, dien van dit geheimzinnig geneesmiddel ook maar iets bekend was. Het zal dus waarschijnlijk wel omstreeks 1850 zijn gerenommeerdheid hebben verloren en is toen op korten termijn in het vergeetboek geraakt;

Roem is nu eenmaal vergankelijk, maar De Bilt mag toch niet klagen. Het blijkt n.l. dat de vermaardheid, welke de Biltsche drank alom genoten heeft, zich langer dan een eeuw heeft gehandhaafd. Een receptenboek van 1723 vermeldt ons het middel reeds als onfeilbaar en, wat wellicht nóg belangrijker is, geeft ons de volledige samenstelling en bereidingswijze. Ik moge hier laten volgen hetgeen de Heer K. D. Koning erover mededeelt in het Historianummer van Augustus 1939.

een hand vol: fleriaan (valeriaan?)
 „ „ „ : magistrantie of wegenkruis
 „ „ „ : wijntruf
 „ „ „ : salie
 „ „ „ : abrodium of abru
 „ „ „ : eysop (hysop)
 „ „ „ : betonica
 „ „ „ : cardiac
 „ „ „ : blad van wypedoorn,

„dit alles gekookt, de helft in schoon water en de helft azijn of Edik tot op een ordinaire wijnbottelje vol, voor een mensch.

„De afgekookte kruyden gebruykt men voor een beest.

„Voor eenen mensch deze drank 9 dagen, alle morgen nugteren een wijnkelk vol van te gebruyken.

„Indien er gebeeten wonden zijn, moeten dezelve alle dagen, neegen dagen lang, met bast of spaantjes van eekenhout opengekrappt worden, totdat er bloet uit komt en met de bovenstaande drank ook gewasschen worden.

„De geneezing noch herstelling heeft nooyt gemist al heeft den Lijder de watervrees op het Lijf, mits men in 24 uren daar maar bij is. (Wordt vervolgd)

1) Amsterdam, Uitg. Mij. „Joost van den Vondel” 1935, blz. 348.

2) l. c. blz. 179.

3) l. c. blz. 191.

4) l. c. blz. 294, 295.

5) Als eerste maatregel wordt aangegeven het treffen eener gemeente-belasting op de honden. Ik meen hierin een aanwijzing te mogen zien, dat de hondenbelasting, in artikel 277 der Gemeentewet van 1851 opgenomen onder de mogelijke door de gemeentebesturen zelfstandig te heffen belastingen, niet als primaire doelstelling had het voorzien in de finantiële behoeften der gemeenten, doch het weren en bestrijden van het gevaar van hondsdoelheid.